

Glossary in Swedish

(translation: Gabriel Bladh & David Örbring)

Capabilities Approach

The Capabilities Approach bygger på Amartya Sen och Martha Nussbaums teoretiska perspektiv knutna till forskningsfältet välfärdsekonomi. I denna teoriansats ses mänsklig utveckling som en process för att möjliggöra personlig autonomi och frihet, både i tanke och handling.

När perspektivet appliceras på utbildning betonas mänsklig potential i termer av olika friheter, och i form av förmågor, som fokuserar på vad människor är i stånd att vara och att göra. På en grundläggande nivå innebär detta att kunna läsa och skriva.

Forskare använder *The Capabilities Approach* för att påvisa förlusten av grundläggande förmågor och den mänskliga potentialen, när till exempel kvinnor och flickor nekas tillgång till grundläggande utbildning.

GeoCapabilities

I projektet *GeoCapabilities* utgår vi från att människor kan växa genom att utveckla förmågan att tänka och resonera på specialiserade sätt – i vårt fall genom geografiska kunskaper och idéer.

GeoCapabilities vill förtydliga den roll som geografiska kunskaper och geografisk tänkande kan spela för att utveckla en bildad person. Detta är en individ med förmåga att delta i ett samtal eller resonemang om världen ur ett disciplin- eller ämnesbaserat perspektiv. Geografisk kunskap hjälper oss att förstå världen bortom vår vardagliga erfarenhet av den.

Det är därför som sådana förmågor (*capabilities*) skiljer sig från generella kompetenser och överförbara färdigheter som samarbete, kommunikation och planering.

Liksom Amartya Sen vill vi inte identifiera en lista över förmågor (*capabilities*) som kan mätas eller bedömas. Att tänka geografiskt (*Thinking geographically*) (eller vetenskapligt eller historiskt eller konstnärligt ...) kan inte reduceras till en lista som skall bockas av.

Geografiska idéer och perspektiv hjälper oss att se världen på nya sätt. De ger specifika, kraftfulla insikter. Detta bidrar till utveckling av mänskliga förmågor (*capabilities*), eftersom det möjliggör fördjupad kritisk reflektion om sammanhanget för många val och beslut som påverkar människors liv.

Curriculum Making

Begreppet curriculum är ett svåröversatt begrepp, som innefattar såväl den formella läroplanen som innehållet av en kurs i vid mening. I svenskt språkbruk brukar man skilja på läroplan (policynivå) och didaktik (klassrumsnivå). *Curriculum making* är ett perspektiv som bygger på den anglosaxiska traditionen kring "Curriculum Studies". *GeoCapabilities* pekar på att detta perspektiv har liknande konnotationer och motiv som ämnesdidaktik har i den

nordiska och tyska traditionen. Ämnesdidaktiken har sitt fokus i att samtidigt belysa lärares undervisning, elevers lärande och ett skolämnes innehållsaspekter (jämför den didaktiska triangeln och modellen för "curriculum making").

Curriculum making är ett praktiskt uttryck för genomförandet av *curriculum thinking*. En framträdande aspekt av *curriculum thinking* är att lyfta fram betydelsen av syften och mål. Så till skillnad från lektionsplanering som ofta styrs av kortsiktiga val där lärandeobjekt och lektionsaktiviteter specificeras, så inkluderar *curriculum making* också långsiktiga mål. Det är på det sättet mer strategiskt än lektionsplanering. Under en kursperiod formar läraren läroplanens intentioner till undervisning som skall ge studenterna möjlighet att tänka geografiskt.

Curriculum making är således en professionell "balansgång". Läraren måste balansera mellan flera viktiga konkurrerande prioriteringar; behov och intressen hos eleverna; syften och karaktärsdrag i olika ämnen; allmänna utbildningsprioriteringar; bredare sociala syften som utbildning för medborgarskap. I ett svenskt perspektiv skulle vi prata om skolans olika uppdrag, som vi kan hitta i läroplanens första kapitel.

Curriculum Leadership Att vara en curriculum ledare

Att vara en curriculum ledare (Curriculum leadership) är relaterat till *curriculum making*. Lärare kan ses som *curriculum leaders* när de är engagerade i att tänka och reflektera kring *curriculum (curriculum thinking)*. De praktiska resultaten av *curriculum leadership* är reflekterad och effektiv *curriculum making*.

I *GeoCapabilities* förväntas lärare utveckla ett professionellt ansvar att vara *curriculum ledare*. Det är svårt att föreställa sig att det skulle finnas förutsättningar att utveckla *powerful disciplinary knowledge (PDK)* tillsammans med barn och ungdomar om *curriculum leadership* saknas. I Sverige har lärarens professionalism diskuterats i termer av "det lokala frirummet", där lärarens didaktiska och ämnesdidaktiska val blir centrala för hur läroplanens intentioner realiserar i klassrummet.

Curriculum Advocacy

Att stödja och främja (advocacy) betyder: att visa offentligt stöd för en viss riktning eller policy, och att ge rekommendationer för hur denna policy kan genomföras.

När lärarna blir *curriculum leaders* måste de ofta argumentera för sina resonemang och handlingar för kollegor, skolledare, föräldrar och elever. Detta är *curriculum advocacy*. Troligen är det mest kraftfulla medlet för en lärare att fungera som en *curriculum advocate* att göra detta genom sina professionella handlingar. Annorlunda uttryckt: att kunna motivera och göra reflekterade didaktiska val och kunna kommunicera dem.

Curriculum Artefact

En viktig del av *curriculum leadership* är att kunna identifiera och skapa *curriculum artefacts*. En *curriculum artefact* är ett undervisningsmaterial som har en speciell betydelse. Det presenterar kursen/undervisningens innehåll på ett särskilt sätt.

Det kan vara en video, dikt, text, bild, diagram, karta, graf (eller ??) som har valts ut på grund av att det är en rik källa till data, och eftersom materialet kan utmana och engagera studenterna.

Nästan alltid är en *curriculum artefact* bara en del av ett undervisningstema eller undervisningssekvens. Men det är en nyckel för att förstå undervisningssekvensens syfte. Vi säger att en *curriculum artefact* "konstrueras" eftersom det kräver en kunnig och skicklig lärare för att identifiera, och sedan kunna utnyttja potentialen hos materialet (bilden, graf, text eller vad som helst som har valts).

Powerful Disciplinary Knowledge (PDK)

PDK är en form av kunskap, som ofta är abstrakt och teoretisk och som gör det möjligt för en person att förstå, tolka, och tänka om världen. Denna kunskap bygger på idéer och begrepp som kommer från akademiska discipliner. Specialiserade lärare, som geografilärare, ger studenterna möjlighet att lära sig hur man använder geografisk kunskap för att tänka, förklara, förutsäga eller föreställa sig alternativa framtider. På grund av sin specialiserade, begreppsmässiga och ofta omstridda karaktär måste *PDK* vanligtvis undervisas av skickliga och kunniga lärare, och det är därför mindre troligt att lärande av *PDK* kan ske informellt av slump eller enbart från vardagliga erfarenheter.

Vignette (of PDK)

Ett kortfattat exempel på *PDK* i samband med en geografilektion. Geografilektionen beskrivs och analyseras sedan i förhållande till frågorna:

"Var är den kraftfulla geografiska kunskapen(*PDK*)?"

"Hur sker kunskapsutveckling med *PDK*?"

De många olika *PDK*-vinjetterna, som finns på *GeoCapabilities* webbsida för lärarutbildning, har ambitionen att illustrera värdet för lärare att identifiera den kraftfulla geografiska kunskapen - för att tänka och reflektera kring, tolka och förstå olika ämnesinnehåll och teman.

Subject Didactics Ämnesdidaktik

Ämnesdidaktik (Fagdidaktik eller *Fachdidaktik*) utforskar undervisning och lärande av särskilda skolämnen. Ämnesdidaktiken har sitt fokus i att samtidigt belysa lärares undervisning, elevers lärande och ett skolämnens innehållsaspekter (jämför den didaktiska triangeln).

Geografididaktik handlar således om undervisning och lärande i geografi. Terminologin om didaktik och ämnesdidaktik har sitt ursprung i tysk litteratur och är också vedertaget i de nordiska länderna.

Ämnesdidaktik är ett sätt att koppla de centrala idéerna i akademiska discipliner med bredare utbildningsmål, men med innehållsfrågorna i fokus. Geografididaktik fungerar således som en brygga mellan geografi som disciplin och utbildningsvetenskap. Tyngdpunkten ligger på att förstå geografi som ett ämne med dess speciella egenskaper, och sedan tillämpa detta perspektiv i praktisk undervisning.

Thinking Geographically Att tänka geografiskt

Perspektivet "att tänka geografiskt" (Geographical thinking) introducerar barn och ungdomar till att betrakta jorden som "ett objekt för systematiskt tänkande" snarare än till enbart som "en plats för upplevelser". "Att tänka geografiskt" hjälper oss att undersöka sammanhang i världen genom att systematiskt relatera till de i geografiämnet centrala organiserande begreppen plats, rum och miljö. Mångfalden av substantiella begrepp (mänskliga och fysikaliska fenomen på jordytan som t.ex. sjö, stad eller öken) utforskas i termer av deras relationella kopplingar på en rad olika rumsliga skalor, från det lokala till det globala. *Thinking Geographically* formas av en kombination av "djup" beskrivande kunskap om världen, relationell förståelse och tillämpat tänkande.

Three Futures Tre framtidsbilder

De tre framtidsbilderna [Future 1, Future 2 och Future 3] är en heuristisk, förenklad modell. Den gör det möjligt för oss att skilja mellan tre olika curriculum scenarier.

De tre scenarierna är i vissa avseenden "karikatyrer" eller idealtyper, men som de flesta karikatyrer innehåller de element av sanning:

Framtid 1 är en geografikurs som består av "given" kunskap som är statisk och obestridd. Läraren levererar "fakta".

Framtid 2 är på många sätt ett svar på bristerna i ett curriculum där överföring betonas. Ämnen är nedtonade, generella färdigheter har lyfts fram och att lära sig att lära blir det övergripande målet.

Framtid 3 återupprättar lärarnas ansvar (som är mer än "handledare för lärande"), men till skillnad från Framtid 1 är kunskap ifrågasatt, dynamisk och föremål för argument. Eleverna uppmuntras att tänka på hur man kan urskilja "bättre" och mer kvalitativ kunskap.

GeoCapabilities stödjer ett curriculum enligt framtid 3, som bygger på *powerful disciplinary knowledge*. Detta är ett *Curriculum of engagement*.